

המחשבה בהלכה

גדרי ופעולת המחשבה
והשלכותיה על האדם וסביבתו

במשנת כבוד קדושת
אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבנ"מ זי"ע

שניאורסאהז

מליובאוויטש

ואביו ב"ק הרה"ג והרה"ח המקובל זכו'

ר' לוי יצחק ז"ל

שניאורסאהז

יוצא לאור על ידי מכון

אנכ"י

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וחמש לבריאה

כתובת להערות: info@anochi.net
להורדת אגרת זו ואחרות: www.anochi.net

כל הזכויות שמורות למכון

אנכ"י

מכון למחקר תורני, עיון, פענוח והוצאה לאור מכתבי וכתבי־יד קודש

כ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל שניאורסאהן מליובאוויטש זי"ע

www.anochi.net • info@anochi.net • +972-54-306-2246

פתח דבר

לקראת כ' מנחם-אב, יום הילולא השבעים ואחד של כ"ק הרה"ג והרה"ח המקובל וכו' ר' לוי יצחק שניאורסאהן ז"ל, הננו מוציאים לאור קונטרס "המחשבה בהלכה", מלוקט מתורתו של בעל ההילולא, ובנו כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

בריבוי מקומות¹ ביאר כ"ק אדמו"ר בשיחותיו הק', שבכ' אב היו מקריבים "קרבת העצים"², ומקשר זאת עם יום הסתלקות אביו. ענין זה, מתאים למכתבי הרלווי"צ ז"ל שלפנינו, העוסקים בקרבנות.

בקונטרס זה באו המכתבים הבאים, כשבהערות המו"ל באו פענוחים, הערות וביאורים בדרך אפשר:

(1) מכתב הרלווי"צ ז"ל לבנו כ"ק אדמו"ר, מח"י מרחשון - אור ליום ג' חיי שרה, ה'תרצ"ד³, ובו מענה לשאלת רבינו על דברי רבנו הזקן בלקוטי-תורה, שכתב שהקרבת נעשה קדוש "ע"י שמקדישו בפה". על מכתב זה כתב כ"ק אדמו"ר זי"ע ציונים בשעה שהמכתב בא לידו. וכנראה על בסיס ציונים אלו כתב לאביו את מכתב התשובה שלו. מכתבי רבינו לאביו ז"ל לא הגיעו לידינו לע"ע.

(2) מכתב הרלווי"צ לרבינו מיום י"א טבת ה'תרצ"ד⁴, בו משיב בשנית על דברי רבינו, ודוחה את כל דבריו.

(3) חלק ממכתב כ"ק אדמו"ר מיום י"ד שבט ה'תש"ד, ובו תשובה להרה"ג הרה"ח וכו' הרב מנחם זאב הלוי גריננאלס ע"ה, בענין "טהרת האויר ע"י חזרת משניות בע"פ". במכתב זה, יוצק רבינו ומלבן את היסודות ההלכתיים, ופורס את שיטתו בגדרי ה"מחשבה בהלכה" וכיצד פועלת היא גם מחוץ לאדם החושב. את שיטתו הנזכרת בין השיטין במכתבי אביו, כאן רבינו מבססה באריכות יחסית, כשמחדש במחשבה ההלכתית, מסגרת בת ארבעה סוגים והשלכותיהם על האדם וסביבתו⁵.

(4) חלק מרשימת כ"ק אדמו"ר מיום כ"ז סיון ה'תש"ד, בענין זה⁶.

(1) ראה לדוגמא – תו"מ חל"ד שיחת כ"ף אב סי"ח. וש"נ

(2) תענית פ"ד מ"ה.

(3) לקוטי לוי יצחק – אגרות-קודש ע' שא.

נזכר במפתח כ"ק אדמו"ר זי"ע משנת תרצ"ד: "בלקו"ת שקרבן צ"ל בפה" (נדפס בלקולוי"צ אג"ק (קה"ת, תשס"ד) ע' תנג ואילך, וברשימות חוברת נד תחת הכותרת "מכתבי אדמו"ר שליט"א").

(4) לקולוי"צ שם ע' דש-שה. נזכר במפתח רבינו: "המשך לענין דהקדש קרבן בפה".

(5) אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"א ע' רלט-רמ הערה ח.

(6) רשימות חוברת ס"א (סיום ש"ס משנה בע"פ הנזכר באות ג).

5) חלק ממכתב רבינו – הערות לספר נזר הקודש – מיום ג' טבת, ה'תשי"ב העוסק בענין זה.⁷

דעותיהם של רבינו ואביו, עולות בקנה אחד עם מחלוקת הראשונים, בפרשנות ההגדרה מחשבה מה היא:

דעת התוס'⁸ שמחשבה "הוי דיבור". ואילו דעת רבינו המאירי⁹ שמחשבה היא כפשוטה. במכתבים שלפנינו כ"ק אדמו"ר ואביו מתנצחים בהלכה, כשכל אחד מהם מחזק שיטתו ומבססה בראיות מש"ס ומראשונים.

כ"ז סיון ה'תש"ד נערך ע"י "מחנה ישראל" סיום משניות בע"פ¹⁰. בכינוס זה, השתתפו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, וכ"ק אדמו"ר זי"ע. בשיחת קודש¹¹ שנשא כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ אמר בראשית דבריו (בתרגום חופשי מאידיש): "הריני רוצה לומר ולבקש מכל החברים, שכל אחד יקבל על עצמו באמת ללמוד בעל פה את המשניות שעלו בגורלו. אינני מתכוין לקבל על עצמו באמירה בפה, כי אם במחשבה ובלב יקבל כל אחד על עצמו ללמוד את המשניות בעל פה".

וכאמור, גם הדברים שאמר כ"ק אדמו"ר זי"ע במעמד זה, עסקו בחלקם הגדול בנושא מחשבה הפועלת מעשה.

מערכת מכון אנכ"י

ערב כ"ף מנחם-אב ה'תשע"ה
שבעים-ואחד שנים להסתלקות-הילולא של כ"ק הרלו"צ ז"ל
פתח-תקוה, ארץ-הקודש

7) אגרות-קודש ח"ה ע' קכא.

8) ב"מ מג, ב ד"ה החושב, וכן היא דעת רבינו ישעי' (תשובה שלו שנדפסה באו"ז), ספר האשכול (הל' שחיטת חולין סי"ג) והסמ"ג (ל"ת של"ז).

9) פסחים סג, א: "כל מה שביארנו במחשבת קדשים אינה צריכה הוצאת פה". וכן היא דעת החינוך מצוה קמד והרמב"ם בהל' פסוהמ"ק פי"ג ה"א ועוד.

10) ראה קובץ ליובאוויטש חוברת ג' ע' 37, וע' 40 ואילך.

11) שם. ובספר השיחות תש"ד ע' 147 (יום א' כ"ז סיון – בעת סיום משניות בע"פ שנסדר ע"י מחנה ישראל).

- מכתב א -

ב"ה, אור ליום ג' חיי שרה, התרצ"ד.

אהובי חביבי ומחמדני בני וכלתי שיחיו.

... במכתבך הקשת על המבואר בלקו"ת¹ שקרבן צריך להקדישו בפה, והקשת משבועות דכ"ו: גמר בלבו מנין ת"ל כל נדיב לבו². והי' קשה לך מהאמור במעילה ד"ח ברש"י "בפה"³. ונכנסת לדחוק שהכוונה ברש"י הוא למעט שא"צ מעשה, אבל גם מחשבה מועלת⁴.

— אתפלא עליך איך הקשת כזאת, מה שייכות ענין שיהא הקרבן קדוש בפה דוקא להאמור בשבועות. האמור בשבועות הוא לענין החיוב על האדם, שלא צריך שיאמר בפה דוקא הרי עלי עולה או הר"ו עולה, אלא גם אם גמר בלבו הרי עלי עולה מחוייב להביא עולה. ואם חשב שבהמה זו תהי' עולה מחוייב להביא בהמה זו לעולה. (ומוטל עליו גם כן המצות עשה להביאם ברגל שפגע בו תחלה, ואם לא הביא עבר על מצות עשה, וכשעברו ג' רגלים עבר על לא תעשה דכל תאחר⁵)

(1) ושם (מטות פג, ב): איש כי ידור נדר, שידור בדבר הנדור, שדבר הנדור כמו קרבן הוא ע"י שמקדישו בפה. . . שצריך להקדישו בפה תחלה דייקא. . . על ידי שנודר ממנו ומתפיסו בדבר הנדור באמרו הרי עלי כקרבן. . . וזהו שארז"ל (נדרים יד, א) עד שידור בדבר הנדור דווקא. . . שהדבר הנדור כמו הקרבן הוא מתעלה ע"י קדושת הפה שהאדם מקדישו (ע"ש ביאור ע"פ דא"ח, שע"י שמקדיש בפה ממשך בו אור מקיף, ואח"כ כשמקריבו נמשך בו אור פנימי).
וראה לקמן הערות 21-17 ציוני כ"ק אדמו"ר זי"ע.

בהבא לקמן ראה: אנציקלופדי' תלמודית ערך הפרשת תרומות ומעשרות אות יב (כרך י' ע' רעו ואילך). דרכי משה (ירושלים, תשנ"ט) ספר ראשון, שמעתתא ז' ע' רסא ואילך ("מחשבה ואמירה בהקדש ותרומה"). רשימות שיעורים עמ"ס קידושין (ניו הייבן, תש"ג) סימן מ, ע' קסג ואילך. "כינוס תורה" ח"ד (ברוקלין, תשל"ח) ע' ס' ואילך. וחי"ד (תשמ"ד) ע' ג' ואילך.

(2) ושם (כו, ב): מוצא שפתיך תשמור ועשית (גבי נודר להביא קרבן כתיב (תצא כג, כד)), אין לי אלא שהוציא בשפתיו, גמר בלבו מנין, ת"ל כל נדיב לב (ויקהל לה, כב). . . תרומה וקדשים כו' (תרומת מלאכת המשכן כתיב בה כל נדיב לב הביאו וגו', וגבי קדשים כתיב בחזקיהו בספר דברי הימים (ב, כט) וכל נדיב לב עולות).

(3) ושם (ח, א): חטאת העוף מועלין בה משהוקדשה. וברש"י (ד"ה חטאת): בפה.

(4) כוונת הדברים: לכאורה מדוע הוצרך רש"י לפרש "בפה" שהרי הדבר פשוט שכן הוא. וע"כ צ"ל דכוונת רש"י היא דאמירה בלבד ללא מעשה הפרשת הקרבן בידיים, מועילה להקדשת הבהמה. ואין זה סותר לכך שגם מחשבה מקדש כדמוכח בשבועות. ועד"ז יש לתרץ דברי אדה"ז בלקו"ת שאין כוונתו למעט מחשבה.

(5) ראה רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פי"ד הי"ג: אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים שאדם חייב בהן

הנה זהו רק החיוב על האדם, אבל גוף בהמה אין בה שום קדושה עדיין במה שחשב בלבו בלבד, ואין בה איסור בגיזיה ועבודה, ואין בה מעילה כלל⁶. ורק אם אמר בפה הרי זו עולה או נעשית הבהמה לקרבן שיש בה קדושה ואסורה בגיזיה ועבודה ומועלין בה⁷. ובכל הקרבנות כן הוא שכ"ז⁸ שלא אמר בפה שתהי' בהמה זו (או עוף זה, או שתי הלחם⁹ וכדומה) עולה או שלמים וחמאת ואשם וכדומה, אין בה שום קדושה כלל

(מלבד בכור, שאם שמצוה להקדישו בפה, אך אם לא הקדישו (אפילו במחשב בלבו ג"כ) יש בו ג"כ קדושה ואסור בגיזיה ועבודה ומועלין בו, מפני שהוא קדוש

מערכין ודמים ומעשרות ומתנות עניים, מצות עשה מן התורה שיביא הכל ברגל שפגע בו תחלה . . הגיע הרגל ולא הביא הרי זה ביטל מצות עשה. עברו עליו שלשה רגלים ולא הביא קרבנותיו שנדר . . הרי זה עבר בלא תעשה שנאמר (תצא כג, כב) לא תאחר לשלמו. אינו עובר בלא תעשה עד שיעברו עליו רגלי השנה כולה.

6) כוונת הדברים היא: בהקדשת בהמה אם אמר "הרי עלי" הוא נדר, ו"הרי זו" הוא נדבה וחלה עליו קדושת הגוף. ומחדש כאן שאם רק נמר בלבו "הרי זו עולה", הרי שמצד אחד אין בה שום קדושה ומותרת בגיזיה ועבודה ואין בה מעילה כלל, ולאידך חייב להביא בהמה זו לקרבן. ראה בשו"ת אחיעזר (ח"ב סמ"ט סק"ה) שכתב כעין זה, ולאחר שמביא דברי הרמב"ם הנ"ל בהערה הקודמת כותב: "ומדיוק לשונו משמע דהר"ז חייב להביא, קאי גם על זו עולה, יש לדייק דרק חיוב נדר עליו ולא התפסה בגוף הקרבן". ע"ש באריכות דבריו. וראה לקמן הערה 37 בשיטת רבינו בביאור דברי הרמב"ם.

7) ראה רמב"ם הלכות מעילה פ"א ה"ז: כל קודשי מזבח בין קדשי קדשים, בין קדשים קלים, אסורין בגיזיה ועבודה, שנאמר (תבא טו, יט) לא תעבוד בככור שורך, ולא תגזו בכור צאנך, והוא הדין לשאר קדשים.

8) = שכל זמן.

9) ראה תוס' מנחות נב, ב (ד"ה כל המנחות): שתי הלחם ניחא דכ"ל בהדי שאר מנחות דאיקרי מנחה. אבל עדיין צ"ע מדוע נקט דווקא שתי הלחם (שהם קרבן ציבור), ולא שאר מנחות. ואולי י"ל ששתי הלחם נקראים בקרא "מנחה חדשה" (פנחס כח, כו), שהם ראשונים למנחת חטים הבאים מן החדש (רש"י עה"ת).

וראה לקו"ש ח"ט ע' 50 הערה 15 וש"נ.

ועוד יש להעיר, שכ"ז שאין קדושת כלי שרת, הרי שאין נפק"מ לענין קדושת הגוף, אם חשב או אמר "הרי זה שתי הלחם". ראה זבחים פח, א (במשנה): כלי הלח מקדשין את הלח ומדות יבש מקדשות את היבש. וברש"י (ד"ה מדות היבש): שתי מדות של יבש היו שם . . למדידת כל המנחות.

וראה פירוש הראב"ד ריש מס' תמיד שכתב לחלק בין קדושת בהמה ומנחות: נפרש מאי שנא בהמה מקטורת ומנחות. בהמה כשאדם מקדשה לאלתר היא קדושת הגוף, וקטורת ומנחות לא הווין קדושת הגוף עד דמקדישן בכלי וכ'.

מרחם, וכאמור ברמב"ם בהלכות בכורות פ"א הל"ד יעו"ש¹⁰).

והוא האמור ברש"י ותוס' שם ושאר מפרשים¹¹ "בפה" למעוטי מחשבה¹².
והוא האמור בלקו"ת שקרבן הוא קדוש בפה דוקא, ואם לא הקדישו בפה אין
בהקרבן שום קדושה עדיין וד"ל.

וכנראה בחפזון כתבת זאת . . .

לוי יצחק ש"ם

ציוני ב"ק אדמו"ר זי"ע על מכתב אביו¹³

גם הקרבן קדוש כמוכח הסוגיא קידושין מא: ושם ברש"י¹⁴. ותרומות פ"ג מ"ח

10) ושם (הלכה ד): מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה, ויאמר הרי זה קודש שנאמר (תבא שם) תקדיש לה' אלקיך. ואם לא הקדישו הרי זה מתקדש מאליו, וקדושתו מרחם היא. ואולי כוונתו, שכאן אם יחשוב שמקדיש את הבכור, לא יחשב לו כמצוה.

11) ראה פי' מלאכת שלמה וקרית ספר למשנה שם.
(וראה פי' הרע"ב למעילה פ"ב מ"ח ("המנחות מועלים בהן משהוקדשו"): "בפה". ובתוי"ט למשנה יידון, הקשה: יש לתמוה. . דנטר לפרש עד מתניתין ח'. ועיין בליקוטים על הדף שמתרץ דבריו).

12) ודלא כדעת רבינו במעילה שם, שכוונת רש"י היא למעוטי שאין צריך מעשה, אבל גם מחשבה מועלת.

13) בפתח-דבר שכתב רבינו ל"לקוטי לוי יצחק" נכתב (ח"ג עמוד ה' הערה 3): "בשולי מכתבים אחדים – באו הערות קצרות שציינתי באותה שעה".

ואכן, ממכתב ב' דלקמן, עולה שרבינו כתב לאביו ראיות במכתב התשובה שלו ע"פ ציונים אלו, אלא שהרלו"צ דוחה אותם כדלקמן.

14) בגמ' שם מבואר מנין למדים דין שליחות בגיטין, קידושין ותרומה, ומביאה את הפסוק בדיני תרומה (קרח יח, כח) "כן תרימו גם אתם", דמריבוי התיבה "גם" למדים דין שליחות, ופורכת הגמ' ראי' זו "שכן ישנה במחשבה". וברש"י כתב (ד"ה במחשבה) – נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה דכתיב ונחשב. וממשיכה הגמ' להביא ראי' מדין קרבן פסח ("ושחטו אותו כל קהל עדת בני ישראל", וכי כל הקהל שוחטין, והלא אינו שוחט אלא אחד? אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו), ופורכת הגמ' "מה להנך שכן ישנן במחשבה". וברש"י (ד"ה שכן ישנן): קדשים נמי איתנהו במחשבה (וכן נמי פסול קדשים ופיגול ע"י מחשבה הם באים), גמר בלבו לומר שור זה עולה הרי הוא עולה, כדנתי בשבועות כפ"ג (דף כו:) מוצא שפתיך אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בלבו מנין ת"ל כל נדיב לב עולות.

וכנראה כוונת רבינו בציינו לרש"י בקידושין, שלומד בסוגי' בשבועות שם, שמחשבת האדם היא "גמר בלבו לומר שור זה עולה, הרי הוא עולה", וסגי במחשבה להקדישו לקרבן וחלה עליו קדושת קרבן והרי הוא עולה.

בר"ש, פני משה¹⁵ ועוד¹⁶.

ציוני ב"ק אדמו"ר זי"ע ללקו"ת שם

ראה בכורים רפ"ג¹⁷. יומא רפ"ד¹⁸. ספרי האזינו¹⁹ (לב, ג) [דמוסוף על הש"ם (נדרים י, ב) הסיום: אלא עולה לה' כו'²⁰] ובכ"מ. — וראה ג"כ מפרשי המשנה רפ"ג דמעילה²¹. ועיין קדושין מא ב'¹⁴. שבועות כו, ב'². המפרשים לתרומות פ"ג מ"ח¹⁵.

15) במשנה שם: המתכוון לומר תרומה ואמר מעשר, מעשר ואמר תרומה, עולה ואמר שלמים, שלמים ואמר עולה. . לא אמר כלום, עד שיהא פיו וליבו שווין.

ובפי' רבינו שמשון משאנץ (הובא בתוי"ט): ודווקא כששפתיו ולבו מכחישין זה את זה, אבל לא מכחישי זה את זה, מהני בתרומה וקדשים כדדרשינן בפרק שבועות שתיים, דמהני גומר בלבו אע"פ שלא הוציא בשפתיו.

בפני משה (פ"ג ה"ד): שלא יהו מכחישין זה את זה. ואם לא הי' מוציא בשפתיו כלל וחישב בלבו על התרומה, ה"ז תרומה. דכתיב (קרח יח, כז) ונחשב לכם תרומתכם, במחשב בלבד תהי' תרומה. וכן בהקדש אם לא הוציא בשפתיו מה שהוא נגד מחשבתו הוי הקדש, דגלי רחמנא (ויקהל לה, כב) כל נדיב לב, דאפילו גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו מהני. ודוקא בשבועות ובנדרים הוא דבענין עד שיוציא בשפתיו, דחולין מקדשים לא גמרינן. הכי הויא מסקנא דמילתא.

16) ראה לקמן מכתב ב' ובהערה 24, משם עולה שרבינו כתב לאביו ראי' נוספת לדבריו, מרמב"ם הל' תרומות.

17) כיצד מפרישין את הביכורים, יורד אדם לתוך שדהו, ורואה תאנה שביכרה, אשכול שביכר, רימון שביכר; וקושרן בגמי, ואומר הרי אלו ביכורים.

18) טרף בקלפי, והעלה שני גורלות אחד כתוב עליו לה', ואחד כתוב עליו לעזאזל. . נתנם על שני השעירים ואומר, לה' חטאת. רבי ישמעאל אומר, לא הי' צריך לומר חטאת, אלא לה'.

19) רשב"י אומר מנין שלא יאמר אדם לה' עולה, לה' מנחה, לה' שלמים, אלא עולה לה', מנחה לה', שלמים לה'? תלמוד לומר (ויקרא א, ב) קרבן לה'. והלא דברים ק"ו ומה אלו שהם מוקדשים לשמים, אמר הקב"ה לא יוחל שמי עליהם עד שיקדשו, המזכיר שמו של הקב"ה חנם ובמקום בזיון על אחת כמה וכמה.

20) בנדרים שם, מובא דין הנ"ל בשם רשב"י, אלא שאין מובא הסיום "אלא עולה לה' מנחה לה' שלמים לה'". וראה רש"י (ד"ה מנין): דילמא אמר לה' ולא גמר לדיבור זה, דלא אמר קרבן, וקא מפיק שם שמים לבטלה. אלא לכתחילה בעי למימר עולה והדר לה'.

21) במשנה ב' שם: המפריש מעות לנזירותו, לא נהנין ולא מועלין מפני שהן ראויין לבוא כולן שלמים. ברע"ב: ולא פירש אלו לעולתי ואלו לחטאתי ואלו לשלמי. ובתוי"ט (הביא פי' הר"ב והשיג עליו): לאו דווקא, דאפילו אמר אלו לחובתי מפורשים הן, כמ"ש במשנה ד' פ"ד דנזיר.

מהערות אלו (חוץ מהציונים לגמ' קידושין ושבועות), מביא רבינו ראיות לכך שצריך להקדיש בפה דווקא.

- מכתב ב -

ב"ה, י"א טבת התרצ"ד

אהובי מחמדדי בני וכלתי שיחיו.

. . . וע"ד קושייתך עוד הפעם על האמור בלקו"ת שאין קרבן קדוש אלא ע"י אמירה בפה מהאמור בשבועות שגמר בלבו סגני, ולא ניחא לך בתירוצי שהוא רק לענין חיוב המוטל על האדם די במחשבה, אבל לקדושת הבהמה צ"ל אמירה בפה, כי הרי משוה²² קדשים לתרומה ופשוט שתרומה קדושה ע"י מח²³ וכמ"ש ברמב"ם הל' תרומות פ"ד הלכה ט"ז להדיא²⁴.

הנה מה שלדריךך הוא להדיא ברמב"ם, לדידי אינו כלל להדיא, עיין במנחת חינוך (על ספר החנוך להרא"ה ז"ל) מצוה תק"ז, תראה שדעת השעה²⁵ (גוף ספר שעה"מ אינו ת"י) בדעת הרמב"ם שמח' גרידא לא מהני, רק בצירוף מעשה ההפרשה לזה²⁶, וכן הוא בדעה א' בחדושי הרשב"א בקדושין דמ"א מפורש

(22) ראה לעיל סוף מכתב א' – ציונים מכ"ק אדמו"ר זי"ע, ובהערות.

(23) להעיר שבשו"ע פסק אדה"ז (או"ח סתנ"ז סי"ח – "דיני הנהגת חלה בעיסת מצה"): ואם אירע שלש שיעור חלה לא יפריש חלה מן העיסה אלא יאפה ממנה מצות ויפריש ממצה אחת על כולן . . . צריך הוא ליוזר קודם אפייתה שלא יקרא לה שם חלה אלא יקראנה עוגה או מצה (וגם לא יהי' בדעתו שתחול עלי' קדושת חלה עד לאחר אפייתה) שאם קודם אפייתה (הי' בדעתו שזו היא חלה מן העיסה ואין צריך לומר אם) קרא לה שם חלה בפיו הרי כבר נתקדשה לחלה שהרי כל קדושת תרומות ומעשרות הן על ידי דבור (או אפילו על ידי מחשבה בלבד).

ועד"ז בסקכ"ז (קו"א סק"ב): יש להסתפק אם מותר לאדם לברך על עירוב תבשילין שמניח לאחרים משלהם . . . הוא הדין בעירוב תבשילין . . . דהאמירה אינה מעכבת כלל . . . כמו גבי הפרשת תרומה שהיא קדושה במחשבה לבד.

ויש לעיין מדוע לא הזכירו דבריו רבינו ואביו בשקו"ט שבפנים. ולכאורה עפ"י דברי מהרי"ל (אחי אדה"ז) בשארית יהודה (חאו"ח ס"ו. הובא בשער הכולל פ"א ס"ב ועוד): "שמעתי מפי קדשו (דאדה"ז) פעמים רבות דכל ספק (בשו"ע) העמיד בתוך חצו"ג ודעתו היתה לחזור ולשנות פרק זה לראות אם צדקו דבריו", הרי מחלוקת רבינו ואביו הם צדדי הספק בדברי אדה"ז.

(24) הפריש תרומה במחשבתו, ולא הוציא בשפתיו כלום, הרי זו תרומה. שנאמר (קרח יח, כז) ונחשב לכם תרומתכם, במחשבה בלבד תהי' תרומה.

(25) = שער המלך.

(26) במנ"ח שם (מצות הפרשת תרומה גדולה): ודעת רש"י בכמה מקומות . . . דהפרשת תרומה סגי במחשב לבד, דנותן עינו בצד זה ואוכל בצד אחר. אך התוס' בחולין (ו, ב) כתבו דלא מהניא מחשבה לחוד, רק מה שמבואר דסגי במחשבה היינו אם הפריש ולא הוציא בשפתיו רק במחשב לבד סגי, אבל במחשבה גרידא לא מהני. וכן מוכיח ברשב"א בקידושין. ועיין בס' שער המלך כאן פ"ד הט"ז שפלפל באריכות, ודעתו כדעת הר"מ דסובר ג"כ כדיעה זו, דכתב הפריש תרומה במחשבתו ולא הוציא בשפתיו

ע"ש²⁷.

ואפילו לדעת רש"י שנתן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר²⁸, ג"כ יש לספק ולומר שזה די רק לענין שיהא מותר לאכול בצד אחר שהצד האחר יצא מטבל ונחשב כחולין, מפני שהתורה אמרה ונחשב, שבמח' בלבד די לענין החלק הנשאר שיהא נחשב כחולין שכבר תרמו ממנו. אבל החלק שנתן בו עיניו שיהא תרומה (אם שהמחשבה מועלת, שדוקא הצד שנתן בו עיניו אותו צריך להפריש לתרומה, אך) אינו קדוש עדיין בקדוש תרומה כ"ז שלא הפרישו, שיהא חייבין עליו זר האוכלו וכדומה²⁹.

ודעת הר"ש בתרומות פ"ג מ"ח³⁰ יש לפרשו אפילו כדעת הרמב"ם³¹, הרי שגם בתרומה מחשבה בלבד אינו מספיק לקדושתה, משא"כ באמירה נעשית קדושה, וכמו"כ בקדשים³².

הן אמת דלשון רש"י בקדושין דמ"א ע"ב נמר בלבו כו' הרי הוא עולה²⁸, פשוטו מורה שהוא עולה במח' בלבד. אך יותר טוב לדחוקי נפשין ולומר שהכוונה הוא שהוא מחוייב להביאו עולה ולא שהוא קדוש בקדושת עולה במח' בלבד, ממה שנדחוק ונאמר שבמס' מעילה שהובא שם ברש"י ובתוס' וברע"ב בכמה מקומות קדושת פה, בחטאת העוף ובשתי הלחם ובלה"פ³³ ובמנחות וכן במשנה בהקומץ

כו', נראה דהפרשה בעינן. עיי"ש.

(27) בשער המלך שם שקו"ט אם די במחשבה ע"מ שיקרא שם תרומה, או כיון שהרמב"ם נקט לשון "הפריש" כוונתו שלא די במחשבה ורק ע"י דיבור או מעשה הוי תרומה. וכוונת הדברים: שבהקדש יש ב' אופנים; הקדשה כפה דווקא, או במחשבה ובצירוף מעשה. ובזה מתורצת הקושי' על דברי אדה"ז, היות שס"ל (לשיטת הרלו"ז), דצריך להקדיש כפה בדווקא ולא סגי במחשבה בלבד כשלא עשה מעשה.

(28) הובא לעיל בהערה 14 — ציוני כ"ק אדמו"ר זי"ע על מכתב א'.

(29) נראה שכוונת הדברים היא, בדומה לסברא לעיל בהקדשת כהמה במחשבה שאינה מקדישה את הבהמה, אלא רק מחייבת את האדם להחיל עליו לאחר מכן קדושה וזהו נעשה ע"י דיבור, כמו"כ הוא בתרומה, שאם נתן עיניו בצד זה ותרם במחשבה, הדבר מתיר לאדם לאכול את הפירות, אך כדי שהפירות יהיו תרומה, עליו להפריש את הפירות הללו ("צד זה") לאחר מכן בדיבור.

(30) הובא לעיל הערה 15 — ציוני כ"ק אדמו"ר זי"ע על מכתב א'.

(31) כדלעיל, שצריך גם מעשה בצירוף המחשבה.

(32) ובזה מתרץ קושיית רבינו על דברי אדה"ז בלקו"ת, שכדי להקדיש את הבהמה צריך להקדיש כפה, כי במחשבה לא סגי ויצטרך גם להפריש כמעשה.

(33) = ובלחם הפנים.

והלבונה והקטורת כו', שהכוונה בכולם רק למעוטי מעשה³⁴ . . .

ציונים מב"ק אדמו"ר זי"ע

לעיין בהציונים אצלי במחברת ע"ד מח³⁵.

(34) כוונת הדברים היא: מדיוק הלשון ברש"י "גמר בליבו לומר וכו'", שמתיבת "לומר", לומד שהכוונה שלא סגי במחשבה, וצריך גם הפרשה "בפה".

(35) אולי הכוונה לרשימת רבינו (רשימות חוברת קנא), שכותרתה "לא מחשבותי מחשבותיכם" העוסקת במהותה של מחשבה והשפעתה בהלכה, ושם מ"מ וציונים לדיני מחשבה בתרומה, בפיגול, בנדירים ועוד.

- מכתב ג -

[י"ד שבט תש"ד]

. . . פעולת האדם על העולם אשר מסביב לו הוא ע"י מעשה דבור או מחשבה – ומצינו בהלכה כמה ענינים שבהם מחשבה עושה פעולה גם בדבר שמחוץ לאדם – החושב –

הדוגמאות בזה יש לחלק לסוגים:

(א) למעלה מכולם ענין שהפעולה נעשית ע"י מחשבה אף שאין שם דבור ומעשה כלל.

וכמו נדבות קדשים (שבועות כו, כ³⁶. רמב"ם הל' מעה"ק פי"ד הי"ב³⁷. דמוכח שם שהבהמה נתקדשה ע"י מחשבתו, ולא רק שעל האדם חל חיוב לקדש הבהמה בפיו ולהביאה נדבה³⁸. וצע"ק מלשון רש"י תוס' וכו' רפ"ב דמעילה שכתבו "משהוקדשה בפה"³⁹)

הפרשת תרומה (שבועות שם. רש"י ד"ה ובמחשבה גמין לא, כ⁴⁰. ועיין בתור"ה ובמחשבה - בכורות נט, ב דללשון אחר ברש"י בעי דבור⁴¹. ובשער המלך תרומות

(36) הובא לעיל הערה 2.

(37) אין הנודר ולא המתנדב חייב עד שיהא פיו ולבו שוין . . . בנדרים ונדבות אינו צריך להוציא בשפתיו כלום אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום חייב. כיצד גמר בלבו שזו עולה או שיביא עולה הרי זה חייב להביא שנאמר כל נדיב לב יביאה, בנדיבות הלב יתחייב להביא. וכן כל כיוצא בזה מנדרי קדשים ונדבותן.

לכאורה י"ל שכוונת רבינו בכיזור דברי רמב"ם אלו, היא שמחשבה לבדה גורמת הקדשת הבהמה ללא אמירה. ואולי מדויק זה מסתימת לשון הרמב"ם "הרי זה חייב להביא", ואילו ה' דעתו שצריך גם להקדיש בפה, הול"ל שיש חיוב לקדשה גם בפה. וראה רשימות שיעורים שבהערה 1 עמודים קסד-ה.

(38) תוספת זו "ולא רק וכו'" באה כפי הנראה לשלול שיטת אביו הנ"ל.

(39) הובא לעיל הערה 3. וראה לקמן מכתב ד.

ראה לעיל מכתב א' לשון הרלו"צ "ונכנסת לדחוק שהכוונה ברש"י הוא למעוטי שא"צ מעשה, אבל גם מחשבה מועלת". ואולי מפני זה נקט רבינו דצע"ק.

(40) כ"ה בנדפס (לא, ב), וכנצ"ל לא, א. ברש"י שם (קאי אמ"ש בגמרא – כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה כך תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה): נותן עיניו בצד זה לשם תרומה ואוכל בצד זה ואע"פ שלא הפריש ותרוייהו נפקי מונחשב.

(41) כ"ה בנדפס (נט, ב), וכנצ"ל נט, א. בגמ' שם: כשם שהתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה אף

פ"ד הט"ז שקו"ט ברעת הרמב"ם⁴²)

להחשיב אוכלין למאכל אדם (טהרות פ"ח מ"ו ומוכח שם דהיינו מחשבה ולא דבור מדמסיים "חשב עליו חרש"⁴³. וצ"ע בתויו"ט ותפא"י ספכ"ה דכלים⁴⁴) ועוד.

(ב) הפעולה נעשית ע"י מחשבה. אבל אין המחשבה פועלת אלא אם כן באה בשעת עשי⁴⁵. וכמו המחשב בקדשים שצ"ל בשעת עבודה דוקא, אבל נחשב הוא ללא שאין בו מעשה (רמב"ם פסוה"מ פי"ג ורפי"ח וש"נ⁴⁶. ובמל"מ שם רפי"ג מ"מ

תרומת מעשר נטלת באומד ובמחשבה.

ובתוס': פירש הקונטרס נותן עיניו בצד זה לשם תרומה ואוכל בצד זה ואע"פ שלא הפריש משמע שרוצה לומר משום דכתיב ונחשב שרי לאכול בלא הפרשה ושרינין נמי בשתיקה על ידי שנותן נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה וכל זה דנפקא לו מונחשב. עוד פירש לשון אחר במחשבה מחשב ואומר ב' לוגין שאני עתיד להפריש ואע"פ שעתה אינו מפריש כלום. ורוצה לומר דדיבור צריך. וראה לקו"ש חל"ח ע' 60 ואילך.

(42) הובא לעיל הערה 27.

(43) כלל אמרו בטהרות, כל המיוחד לאוכל אדם טמא, עד שיפסל מאוכל הכלב. וכל שאינו מיוחד לאוכל אדם, טהור עד שיחדנו לאדם. כיצד, גוזל שנפל לגת וחישב עליו להעלותו לנכרי, טמא. לכלב, טהור. . חישב עליו חרש שוטה וקטן טהור.

וכוונת הדברים שהיות שמדובר בחרש שגם אינו מדבר, מכאן ראי' שבמחשבה סגי. ראה משנה תרומות פ"א מ"א: חרש שדברו בו חכמים בכל מקום, שאינו לא שומע ולא מדבר.

(44) במשנה ט: כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולים מידי טומאתן אלא בשינוי מעשה. שהמעשה מבטל מיד המעשה ומיד מחשבה. ומחשבה אינה מבטלת לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה. בתויו"ט פ"י (ד"ה ומחשבה): נ"ל דדוקא דבור ולא סגי במחשבה. ובתפא"י (סוף ס"ק י'): מלת מחשבה שנזכר במשנתנו היינו שיחדה בדיבור לכך.

וראה לקמן ברשימת רבינו ראי' מרש"י בקידושין נט, ב דבטומאה סגי במחשבה לבדה.

(45) להעיר ממכתב רבינו להר"י הוטנר ע"ה (בענין מצות צריכות כוונה – נדפס ב"מכתבי פאר" ע' 97): "בקדשים המחשבה עיקר (אלא שבנוגע לעבודה – והולכת אחר העובד)".

(46) בפ"ג (הלכות א-ב): שלש מחשבות הן שפוסלין את הקרבנות, ואלו הן. מחשבת שינוי השם ומחשבת המקום ומחשבת הזמן. . מחשבת הזמן כיצד. כגון ששחט את הזבח לשמוע על מנת לזרוק דמו מאחר שתשקע החמה שאינו זמן זריקתו. או להקטיר ממנו דבר הראוי להקטיר למחר מאחר שיעלה עמוד השחר שאינו זמן הקטרתו. . מפי השמועה למדו שזה שנאמר בתורה ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו אינו מדבר אלא במחשב בשעת הקרבה שיאכל ממנו בשלישי. והוא הדין לכל קרבן שחשב עליו בשעת מעשיו שיאכל ממנו לאחר זמן הראוי לאכילת אותו קרבן.

ובפ"ח (הלכות א-ב): כל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים. הרי זה עובר בלא תעשה שהרי הוא אומר לא יחשב. מפי השמועה למדו שבכלל דין זה שלא יפסיד הקדשים במחשבה. שהרי זה דומה למטיל מום בקדשים. ואע"פ כן אינו לוקה שאין המחשבה מעשה.

פלוגתת הראשונים אם סגי במחשבה⁴⁷. ועיין בשמ"ק ב"מ ספ"ג ישוב כמה סתירות בענין זה⁴⁸).

ג) הפעולה נעשית ע"י מחשבה וע"י מעשה, שניהם יחד דוקא. ולכן לוקה על לאו כזה מפני המעשה. אבל אין אדם יכול לפעול בשל חבירו בענין כזה (לדעת תוד"ה אין יבמות פג, ב⁴⁹). וי"ל הטעם בזה (עדמ"ש בכס"מ רפ"ב מהל' טומאת אוכלין⁵⁰) כי מחשבה שלו הרי אין לה כל קשור עם דבר השייך לחברו.

47) ושם: מדברי רבינו נראה דכל מחשבה דקדשים הוי אפי' בלא הוצאה בפה. (א"ה וכן הוא דעת הר"ב החינוך פ' צו) אך התוס' בפ"ק דזבחים (דף ד') ד"ה מחשבה נראה דס"ל דכל מחשבה דקדשים צריך הוצאה בפה וקרי לה מחשבה לפי שאין בה מעשה וכ"כ בפ' תמיד נשחט (דף ס"ג) ועיין במ"ש בפ"ב דחולין (דף ל"ט) ועיין בפ' הניזקין אהיהא דכ"ג יוכיח וכן הוא דעת רש"י בפרק בית שמאי (דף מ"א) ובפ"ק דמנחות (דף ב') וכ"כ התוס' בס"פ המפקיד וכ"כ הסמ"ג. והתימה מהרא"ם ז"ל שכתב בפ' שופטים פ' לא תזבח לה' כל דבר רע דדרשינן כל דיבור רע והוי אזהרה למפגל דלאו דוקא דיבור אלא אפילו במחשבה כדנפקא לן מלא יחשב ע"כ. ומי הכניסו בתגר זה מאחר דהתוס' ורש"י וסמ"ג ס"ל דדוקא באמירה ועיין ברש"י פ' האיש מקדש (דף מ"א) אהיהא דאמרי' שכן ישנן במחשבה.

48) בש"מ הביא מגליון התוס' דבפיגול צריך דיבור, כיון דנפקא לי' מהפסוק (שופטים יז, א) "לא תזבח כל דבר רע", ודרשינן בספרי "דבר" היינו דיבור. ובוזה תתורץ קושיית המל"מ לעיל על רש"י בזבחים מרש"י בקידושין. דווקא בפיגול צריך דיבור כיון דיש לימוד מיוחד, משא"כ בשאר קדשים, בהם סגי במחשבה.

49) בגמ' שם (פג, סע"א ובפרש"י): תנן המסכך גפנו על גבי תבואתו של חברו הרי זה קידש (לשון פן תקדש (תצא כב, ט) אסר תבואת חברו וחייב לשלם), וחייב באחריותו דברי רבי מאיר. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים אין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

ובתוס': וא"ת ומ"ש מנותן נבלה או חלב בתבשיל של חברו שנאסר? ואר"י בדבר התלוי במחשבה הוא דאמר הכי, כגון משתחוה לבהמת חברו דספ"ב דחולין (מ, א). דאפי' עשה בה מעשה כגון ששחטה, איכא למ"ד דלא אסרה. ואיסור כלאים נמי תלוי במחשבה, כדאמר במס' כלאים (פ"ה מ"ו) גבי הריאה ירק כשאגיע אלקטנו, אפילו הוסיף מאתים מותר, לכשאחזור אלקטנו אסור. וראה לקמן הערה 63, תירוץ רבינו לקושיית הר"ש על תוס' זה.

50) ברמב"ם (ה"א): כל דברי הכשר אוכלין דברי קבלה הן, מפי השמועה למדו שזה שנאמר (שמיני יא, לח) וכי יותן מים על זרע, אחד המים ואחד שאר שבעה משקין. והוא שינתן עליהם ברצון בעלים. בכסף משנה שם, מביא דברי הרשב"א גבי פירות שנשרו לתוך אמת המים ופשט לקחתן מי שידי טמאות, דאזלינן בתר מחשבתו (חולין לא, ב): "מכאן דקדקו התוספות דלא בעינן רצון הבעלים מדקאמר מי שידי טמאות משמע אפילו אחר שאינו בעל הפירות. ועוד דעיקרו מדכתיב וכי יותן מים וכו', והרמב"ם כתב והוא שינתן עליהם ברצון הבעלים עכ"ל [הרשב"א]. וליישב לדעת רבינו י"ל דמשמע לי' דפשיטא דרצון בעלים בעינן, דאין סברא דרצון אחרים יגרום טומאה לדבר שאינו שלהם, והנך דמיית הרשב"א לא מכרע. עכ"ל הכס"מ.

עפ"ז יש לבאר חידוש נוסף (ע"פ ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 648 הערה 21, ולקו"ש ח"ו ע' 70 שוה"ג להערה 15):

בב"מ (מג, סע"ב במשנה): "החושב לשלוח יד בפקדון בית שמאי אומרים חייב, ובית הלל אומרים אינו

- דוגמא מסוג זה כלאים בכרם (כלאים פ"ז מד"ה⁵¹) - וכ"ש בסוג א' שלא מהני מחשבתו בשל חברו⁵², וכמ"ש ברמב"ם (הל' כלים פכ"ה הי"א)⁵³ לענין טומאה דבעינן מחשבת בעלים דוקא (עיי"ש פכ"ד ה"ז במל"מ⁵⁴). - בתרומה וקדשים ילפינן מקראי (גמין נב, א⁵⁵. רשב"ם ב"ב פח, א⁵⁶) דבשל חברו גם הפרשה ביד ודבור לא

חייב עד שישלח בו יד". אבל ממה שאמרו בירושלמי (שבועות רפ"ח) "בעומדת ברה"ר וחשב לגזולה . . אם עד שלא משך דברי הכל פטור", מוכח שבשליחות יד גם ב"ש סברי דאינו חייב עד שישלח יד". וי"ל הטעם לזה שבשליחות יד גם ב"ש סברי דאינו חייב עד שישלח, כי מכיון שהחפץ הוא של המפקיד, הרי מחשבתו, של הנפקד אינה יכולה לפעול בחפצו של המפקיד שיהי' קנוי לו עי"ז. אבל אין להביא רא"י לזה מענייני טומאה, איסור וקדשים, כי שאני גזילה וגניבה, דאמרה תורה שהחפץ יוצא מרשותו של הנגזל ונעשה של הגזלן.

בסגנון אחר: ע"י מחשבתו של הנפקד לא נעשה שינוי בהחפץ של המפקיד. וע"ד דברי הכס"מ דלעיל. וגם לדעת התוס' והרשב"א שהביא הכס"מ, דבהכשר משקה (ובפרה אדומה דלקמן הערות 61-62) לא בעינן דעת בעלים - שאני התם, שישנה עשי', ורק שאין העשי' פועלת בלי מחשבה. דיש לומר שסברת הפלוגתא בזה אי בעינן דעת בעלים היא: אם הפעולה נעשית ע"י המעשה והמחשבה, או שהפעולה נעשית ע"י העשי' לבד, וצורך המחשבה הוא רק לצייר את העשי'. משא"כ בשליחות יד שישנה רק מחשבה, הרי שע"י מחשבתו לא נפעל מאומה בדבר שאינו שלו. וככפנים בארוכה. וראה בכ"ז - "לכבודו של מלך" חיי"ב (קרית-גת, תשע"ג) ע' 282 ואילך.

51) ושם (משניות ד-ה): המסכך את גפנו על גבי תבואתו של חברו הרי זה קידש, וחייב באחריותו. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים, אין אדם מקדש דבר שאינו שלו. אמר רבי יוסי, מעשה באחד שזרע את כרמו בשביעית ובא מעשה לפני רבי עקיבא ואמר, אין אדם מקדש את שאינו שלו. וראה לקמן הערה 63, פירוש הר"ש למשנה זו, וביאור רבינו בפנים האגרת.

52) גם סוג א' המובא בראש מכתב זה, שהפעולה נעשית רק ע"י מחשבתו של האדם, אין אדם יכול להקדיש בהמת חברו במחשבה.

53) ראשי כלונסות החקוקין אם חקקן לדעת מקבלין טומאה. מצאן חקוקין אם חישב עליהן מקבלין טומאה מכאן ולהבא, ואם חישב עליהן חרש שוטה וקטן או אדם שאינן שלו טהורין. וכן כל כיוצא בהן מדברים שאינן מקבלין טומאה אלא במחשבה שאין לך מחשבה מועלת אלא מחשבת בעלים שהן בני דעה.

54) ברמב"ם שם: אין אדם מטמא במדרס משכב או מרכב שאינן שלו שנאמר והנוגע במשכבו . . גנב משכב וישב עליו טמא שחזקתו שנתייאשו הבעלים שאינן יודעים מי גנבו . . לפיכך גנב שגנב עור וחישב עליו לשכיבה מחשבה מועלת לו ומתטמא במדרס. אבל הגזלן אין מחשבתו מועלת אא"כ נתייאשו הבעלים.

ובמל"מ: ודע שמ"ש רבינו בסוף לשונו לפיכך גנב שגנב עור וחישב עליו לשכיבה כו' אין הכוונה שדין זה נמשך ממ"ש בתחילת דבריו דאין אדם מטמא במדרס משכב או מרכב שאינו שלו לפי שדין זה שאין המחשבה מועלת אלא מהבעלים נ"ל שהוא דין נוהג בכל הטומאות ובכל הכלים שכל כלי שחסר מחשבה אינו מקבל שום טומאה אלא ע"י מחשבה דבעלים.

55) [כן תרימו גם] אתם [קרח יח, כח] . . ולא התורם את שאינו שלו.

56) בגמ' שם: אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. וברשב"ם (ד"ה אין אדם): דכי יקדיש איש את ביתו

מהני.

יוצא מכלל זה הוא מחשבה בקדשים דגלי קרא דתלי בעובד (זבחים מו, ב⁵⁷)
ויעוין חולין (לח, ב⁵⁸) לענין חולין.

ד) הפעולה נעשית ע"י מעשה לכד, אבל אין העשי' מועלת ופועלת אלא אם כן ישנה למחשבה. והוא בעניני דלשמה, מזויד⁵⁹ וכיו"ב. וכיון דאין המחשבה עצמה פועלת ואינה אלא מציירת את העשי' הבאה עמה יכול לפעול גם בשל חבירו.

ו"ל שזהו טעם האומרים דבהכשר משקין ובפרה אדומה דעת הנותן ועובד בעינן ולא דעת בעלים (תוד"ה הא ב"ק צח, א⁶⁰. רשב"א חולין לא, ב⁶¹) משום דקסברי דענינים אלו הם מסוג זה ולא מסוג ג⁶². ועי"ז מתורצת, בכל אופן, קושיית

כתיב (בחוקותי כז, יד).

(57) במשנה שם: לשם ששה דברים הזבח נזבח. . . אף מי שלא הי' בלבו לשם אחד מכל אלו כשר שהוא תנאי בית דין שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד. וברש"י (ד"ה שאין): הלכך אי הוה שלא לשמו אע"ג דבעלים אמרי לשמו, לאו מידי הוא דלא בדידהו תליא מילתא דכתיב (צו ז, יח) המקריב אותו לא יחשב.

(58) במשנה שם (ובפרש"י): השוחט לעובד כוכבים שחיטתו כשרה ור"א פוסל. אמר ר"א אפילו שחטה לאכול לעובד כוכבים. . . פסולה שסתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים. א"ר יוסי ק"ו הדברים (דלא מהניא בה מחשבת בעלים הואיל וישראל שחיט לה), ומה במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין, אין הכל הולך אלא אחר העובד (דכתיב (צו ז, יח) המקריב לא יחשב, אבל בעלים לא פסלי במחשבתן כי מקריב לה כהן). מקום שאין מחשבה פוסלת בחולין (כלומר חולין שאין המחשבה פוסלת בהם), אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט.

(59) לדוגמא: בכתיבת גט, צריך לכתוב לשמה של האישה (והאישה). ובאם לא כתבו לשמה הגט פסול (ראה גיטין כ, א). ועד"ז כאשר אדם עובר על מצות ל"ת, שההבדל בין "מזיד" ו"שוגג" (וסוג העונש), הוא בידיעתו ומחשבתו בעת ביצוע העבירה (ראה רמב"ם הלכות שגגות פ"ב ה"ב).

(60) וא"ת והיאך יכול אדם לפסול פרתו של חבירו, והא בעינן עובד דומיא דעבד דניחא ל' ? ויש לומר הני מילי בנעשית המלאכה ממילא, אבל בעושה המלאכה בידיים, לא בעיא אלא שיהא ניחא ל' לעושה, וכן בהכשר דבעינן יותן דומיא דכי יתן.

(61) ואמרינן (ב"ק נו, א) העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת, פטור מדיני אדם וחיובי בדיני שמים. אלמא משמע דהא דדרשינן מה עבד דניחא ל', אף עובד דניחא ל'. לאו דוקא דניחא להו לבעלים אלא אפילו לאדם אחר. ומינה, דלגבי הכשר דכתב יתן וקרינן יותן, לא בעינן דוקא ניחא להו לבעלים אלא אפילו לאדם אחר.

וראה לעיל הערה 50.

(62) כוונת הדברים: דלכאורה בעושה מלאכה בפרת חבירו, ובהכשר משקין לטומאת פירות, הי' צריך להיות הדין שאדם אינו יכול לפסול או לטמא וכיו"ב (וע"ד סברת הכס"מ דלעיל (הערה 50) שאין סברא דרצון אחרים יגרום טומאה לדבר שאינו שלהם?) ומבאר רבינו דלדעת התוס' והרשב"א בהכשר

הר"ש (כלאים פ"ז מד"ה⁶³) על התוס' גמין⁶⁴ (שם). משא"כ למ"ד דגם הכשר ופרה בעי דעת בעלים (רמב"ם הל' טומאת אוכלין רפי"ב⁶⁵). תוד"ה אף ב"מ ל, א לתירון הראשון⁶⁶. ועי' מנ"ח מצוה שצו בזה⁶⁷) הוא משום דס"ל דגם הם מסוג ג' הנ"ל. ויש

משקין ופרה אדומה, הפעולה נעשית ע"י מעשה בלבד, והמחשבה (דניחא ליה) רק 'מציירת' את הפעולה, ובמילא יכול לפעול בשל חבירו.

63) בפירושו הר"ש על דברי המשנה "אין אדם מקדש דבר שאינו שלו" (הובאו לעיל הערה 51): אע"ג דשאר איסורין כגון בשר בחלב אוסר שאינו שלו. אין לדמות איסורים התלויים בנתינת טעם לזה. ומיהו קשה מכלאי בגדים. . . ויש מחלקים בין איסור התלוי במחשבה לשאר איסורים, דכלאי הכרם תלויים בניחותא דבעלים. . . והיינו טעמא גבי ע"ז דאינו אוסר דבר שאינו שלו. . . שתלוי במחשבה, שמחשבתו לע"ז. ולא יתכן דהרי העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת דפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. . . אלמא אוסר אע"ג דתלוי במחשבה.

כוונת הדברים: ע"פ דברי רבינו שהעבודה בפרה אדומה היא מסוג הד' (שנפעלת מכח המעשה בלבד והמחשבה רק מציירת את הדבר) מתורצת קושית הר"ש, שכן פרה אדומה היא כדוגמת בשר וחלב, שפעולתה מעשית בלבד, וע"כ אדם פועל בשל חבירו.

וראה חידושי רבי שמעון שקאפ (ירושלים תשע"א – מהדורה חדשה) ח"ד – ליקוטים – סימן א' בענין "אין אדם אוסר דבר שאינו שלו", סק"ב ואילך, ושם מבאר קושיית הר"ש על התוס', וז"ל: מה שדחה דבריהם מהעושה מלאכה במי חטאת. . . נלע"ד דלא קשיא. . . דהכלל שכתבו התוס' הוא לדברים שתלויין לענין איסור במחשבה על החפץ, כמו משתחוה לבהמת חבירו שצריך לחשוב על הבהמה לקבלה לאלוק, וכן בכלאים ענין המחשבה הוא על הגידולין שיהיו עומדים כן. . . אבל בפרת חטאת אין ענין המחשבה על הפרה, אלא שיהי' מחשבה על המלאכה, שיהי' נחשב העבודה מלאכה ותשיש אדם, וכה"ג אין זה שייך לדברים התלויים במחשבה.

64) כ"ה בנדפס (גטין). ונכצ"ל יבמות – הובא לעיל הערה 49.

65) כל דברי הכשר אוכלין דברי קבלה הן. . . והוא שינתן עליהם ברצון בעלים. הובא ונדון לעיל הערה 50.

66) בגמ' שם, דרשת רב פפא על הפסוק דעגלה ערופה (שופטים כא, ג) "אשר לא עבד בה", דמזה שכתבי עבד, וקרינן עובד, לומדים "מה עבד דניחא ליה, אף עובד דניחא ליה", היינו שגם כשנעשית מלאכה מאלי, נפסלת העגלה רק כאשר ניחא ליה.

ובתוס': "וא"ת העושה מלאכה בפרת חטאת דאמר בפ' הכונס (ב"ק דף נו, א) דחייב בדיני שמים אמאי מיפסלא הא ודאי לא ניחא להו לבעלים? וי"ל כגון שהי' שותף]- היינו, שותפים שאחד הקדיש חלקו בבהמה, והשני עודנו בעלים; משמע דבעינן דעת בעלים].

67) במנחת חינוך שם (מצות פרה אדומה) הביא דברי הרמב"ם דלעיל (הערה 50) דבהכשר משקין בעינן רצון בעלים. ודן מהי דעת הרמב"ם בפרה, היות ואינו מפורש ברמב"ם.

ומוכיח שהרמב"ם אינו סובר כהתוס' שבהערה הקודמת, שהרי ב בהלכות חובל ומזיק (פ"ז ה"ד) פוסק דהעושה מלאכה בפרת חבירו חייב, ובמגיד משנה כתב שהטעם הוא, שלא יהי' כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו ויאמר פטור אני. וע"ז מקשה במנ"ח דאם בעינן דעת בעלים, הרי מוכרח לומר כדעת התוס' שמדובר בשותף, ובשותף לא שייך קנסא. ובהכרח שלא מדובר בשותף, וא"כ רא"י שהרמב"ם ס"ל בפרת חטאת דאין צריך רצון בעלים.

להאריך בכ"ז ולבאר מה שבכמה סוגיות הושוו ענינים מסוגים שונים להדרי. ואכ"מ.
ועוד להעיר, שאינם שייכים לנדו"ד נדרי קדשים⁶⁸ (שבועות שם), מצות
שבמחשבה וכה"ג⁶⁹, כי בכל אלו אין המחשבה פועלת מחוץ לאדם החושב.

(68) אולי כוונת הדברים כך היא: לפי דעת רבינו, משמעות הגמ' בשבועות (הובא לעיל הערה 2) דילפינן מהפסוק "כל נדיב לב", שאדם הנודר קרבן במחשבה הרי הוא חייב – היינו שע"י מחשבה חלה קדושה על הקרבן (כמבואר לעיל בסוג הא' שבמכתב דידן).

אמנם, כל זה הוא כאשר מתפיס את הבהמה כנדבתו או כנדרו, אך י"ל שכלול בדברי הגמ' גם אופן נוסף שנודר קרבן ולא התפיס בהמה כנדרו, וגם על זה קאי לימוד הגמ' מ"כל נדיב לב" שחייב להביא קרבן, אך א"א לומר שחלה קדושה על בהמה מסויימת, אלא הוא חיוב שאינו פועל מחוץ לאדם החושב. ומזה מדויק לשון רבינו שכתב לעיל בסוג הא' "נדבות קדשים", וכאן כתב "נדרי קדשים", כי כנדבה ("הרי זה") מקדש בהכרח את הבהמה, משא"כ בנדר ("הרי עלי") שיתכן שלא התפיס נדרו בבהמה, ואז החיוב מוטל על האדם בלבד.

(69) כגון: יחוד ה', אהבת ויראת ה' ועוד. ראה לקמן מכתב ד' הערה 87.

מרשימת רבינו -

סיום ששה סדרי משנה בעל-פה – כ"ז סיון ה'תש"ד ברוקלין⁷⁰

א. איתא במשנה (עוקצים פ"ג מי"א) "חלות דבש מאימתי מיטמאות משום משקה, בית שמאי אומרים משיחרחר (ויש גורסין: משיהרהר), בית הלל אומרים משירסק".

... "בית שמאי אומרים משיהרהר" – משיעלה במחשבתו לרדות הדבש⁷¹. כתב בתפא"י, דפשיטא ש"יהרהר" היינו מחשבה עם הדבור. אבל הרע"ב פירש "משיהרהר מחשבה בלבו לרדות הדבש", מחשבה גרידא (ועיין בתוי"ט⁷²).

ומה דפשיטא ל"י להתפא"י דבני דבור, צ"ע, דהרי:

בתרומה וקדשים – להקדישן – במחשבה סגי (שבועות בן, כ⁷³. ועיין רש"י ד"ה במחשבה בכורות נט, א⁷⁴ – דלחד לישנא ס"ל דתרומה צריך דבור. וצ"ל דאול לשימתי, דאין ראי' משבועות שבתרומה סגי במחשבה, דמפרש דקאי שם בתרומת המשכן. אבל בתוד"ה במחשבה בכורות שם⁷⁵, ובמנחות נה, א, ובנמין לא, א⁷⁶ – משמע דס"ל כאידך לישנא ברש"י, דמחשבה סגי).

70) ה"סיום" השנתי – השני – של "חברת משניות בעל-פה" שע"י מחנה ישראל" (תיאור חגיגת הסיום – ראה קובץ ליובאוויטש חוברת ג' ע' 40 ואילך).

71) כן פירוש ר' האי גאון, הר"ש והרא"ש (הובאו דבריהם לקמן בפנים).

72) ושם: ומ"ש הרב. . משיהרהר מחשבה בלבו כו' משמע דמחשבה ממש קאמר, ולא דיבור. ועיין ספכ"ה דכלים. (דברי תוי"ט שם – הובאו לקמן בפנים).

73) ושם (ובפרש"י): מוצא שפתיך תשמור ועשית (גבי נודר להביא קרבן כתיב), אין לי אלא שהוציא בשפתיו, גמר בלבו מנין, ת"ל כל נדיב לב. . תרומה וקדשים כו' (תרומת מלאכת המשכן כתיב בה כל נדיב לב הביאו וגו', וגבי קדשים כתיב בחזקיהו בספר דברי הימים (ב, כט) וכל נדיב לב עולות).

74) ושם: במחשבה שמחשב [ואומר] שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה. . אי נמי נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר כו' (ובתוס' שם: פ"י הקונטרס נותן עיניו בצד זה לשם תרומה ואוכל בצד זה. . ושרינן נמי בשתיקה ע"י נותן עיניו (מחשבה). . עוד פירש לשון אחר במחשבה, מחשב ואומר ב' לוגין שאני עתיד להפריש. . ורוצה לומר דיבור צריך).

75) ושם: ונראה דבלא דיבור נמי הוי תרומה, מדתנן במס' תרומות חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתם תרומה, וחשיב אלם. . ובמס' שבועות פ"ג (דף כו, ב) משמע בהדיא דשרי כשגמר בלבו אע"ג שלא הוציא בשפתיו, דכתיב כל נדיב לב וכו'.

76) במנחות ובגיטין הובא ברש"י רק הפירוש ד"נותן עיניו" (ובמנחות מביא התוס' שבכורות פירש רש"י לשון אחר שמחשב ואומר כו'), ובתוס' שם, שסגי במחשבה לבד, כדמוכח מתרומות ומשבועות הנ"ל.

ומשטחיות לשון רש"י (קדושין נט, ב ד"ה דכי), בפירוש דברי הגמרא שמחשבה אינה מוציאה (לא רק מיד מעשה, "דלא אתי דיבור ומכמל מעשה", אלא) גם מיד מחשבה, ד"שאני מחשבה דטומאה דכי מעשה דמי", דכתב "דרחמנא קרי' מעשה דכתיב כי יתן והיינו בידים, ואע"ג) דמחשבה בעלמא הוא דאפילו נפל ממיילא וניחא ל' (הוי הכשר ומיקרי כי יותן) – לכאורה משמע דס"ל דגם בטומאה כן הוא (שסני במחשבה בלבד). ודלא בדברי התויו"ט ספכ"ה הכלים דמוכיח ממ"ש בסוגיא דקדושין שם "לא אתי דיבור ומכמל מעשה", דבענין דוקא דבור⁷⁷.

וכן בפנינול: כמה ראשונים (הרמב"ם, חינוך, רא"ש⁷⁸) סבירא להו דסני במחשבה, ופליגי כזה אתוס', רש"י וסמ"ג, וכמ"ש במשנה למלך הל' פסולי המוקדשין רפי"ג⁷⁹. (וקושיית המני' שם – כבר תירץ במנחת חינוך מצוה קמ"ד סק"י⁸⁰).

ועייג"כ לענין פגול בהנ"ל: רא"ש ונימוקי יוסף והל' קמנות⁸¹. חידושי הרשב"א גימין נג, א⁸². שמה מקובצת (כ"מ מג, ב) – מיישב כמה סתירות בענין

(77) ושם: ומדאמרינן לא אתי דבור, נ"ל דוקא דבור, ולא סגי במחשבה.

(78) ראה תוס' הרא"ש לגיטין נד, ב (ד"ה ודילמא דשמעיני' דפגיל): אין לדקדק מכאן דלא הוי פיגול במחשבה אלא בדיבור דוקא, דאיכא למימר דה"ק דילמא הא דמהימן כגון דשמעיני', אבל קרבן שלו יכול לפגל אפילו לא שמעיני'. ואין לדקדק הא דלא מייתי ראי' מפיוגול כל השנה, דדילמא הא דנאמנין בכל מקום בפיוגול במחשבה, היינו בקרבן שלהם, אבל בשל חבירו אינו נאמן אלא היכא דשמעיני'.

(79) ושם (בפירוש דברי הרמב"ם "שלש מחשבות הן שפוסלין את הקרבנות כו'"): מדברי רבינו נראה דכל מחשבה דקדשים הוי אפי' בלא הוצאה בפה (וכן הוא דעת הר"ב החינוך פ' צו). אך התוס' בפ"ק דזבחים (דף ד') ד"ה מחשבה נראה דס"ל דכל מחשבה דקדשים צריך הוצאה בפה, וקרי לה מחשבה לפי שאין בה מעשה, וכ"כ בפ' תמיד נשחט (דף ס"ג) . . . וכן הוא דעת רש"י בפרק ב"ש (דף מ"א) ובפ"ק דמנחות (דף ב'), וכ"כ התוס' בס"פ המפקיד. וכ"כ הסמ"ג.

(80) במגי' על המל"מ שם הקשה להסוברים דמחשבה סגי: ועיין בפ"ק דזבחים (דף כ"ט) דמחשב בקדשים לוקה, ופריך והא לאו שאין בו מעשה הוא כו', ואם איתא דמחשבה תליא מילתא, מלקות היכי משכחת לה, אטו מאן דאכיל תמרי בארבלא לקי, דכה"ג פריך תלמוד בס"פ הנחנקין גבי הכובש נבואתו. ובמנחת חינוך: ולא ידעתי מאי קשיא לי', אפי' לשיטות אלו, מ"מ במוציא בפה ודאי פסול, א"כ משכחת דלוקין במוציא בפה, ואינו דומה לכובש נבואתו דשם ליכא דידע מאן מתרי ביי', אבל הכא משכחת לה במוציא בפה ושייך שפיר התראה.

(81) ברא"ש שם (הל' ס"ט ס"ג): וה"ר ברוך (ס' התרומה סי' קצ"ב) נסתפק אם צריך להוציא בשפתיו . . . לפי שמצינו פיגול . . . ובעיא דיבור (זבחים כז, א), ותרומה ניטלת בלא דיבור רק במחשבה (תרומות פ"א).

(82) על דברי הגמ': פרה שהכניסה לרבקה על מנת שתינק ותדוש. כתב הרשב"א (ד"ה הוא מותיב): וא"ת מאי שנא מפגול דהוי נמי במחשבה אף על גבי דלא עביד מעשה. תירצו בתוספות דשאני התם

זה⁸³. שד"ח כללים מערכת המ' כלל יז' ודברי חכמים להנ"ל סי' מא⁸⁴. תפא"י רפ"א דובחים⁸⁵.

ועב"פ אזלי' לפשיטותי', וא"כ מנא לי' להתפא"י להוציא תיבת "משיהרהר" ממשמעותה (הרהור בלבד) ולפרש שהכוונה גם לדיבור, ולחלוק על פי' הרע"ב "משיהרהר מחשבה בלבד כו".

ונפרט דבפירוש ר' האי נאון הר"ש והרא"ש, שסתמו דבריהם וכתבו "משיהרהר משיחשוב מחשבה לרדות הדבש" – משמע ג"כ דבמחשבה סגי.

דבשעה שמפגל עושה מעשה ששוחט, אבל הכא אינו עושה מעשה.

(83) הובאו דבריו לעיל הערה 48.

(84) בשד"ח שם (ח"ב ע' 860 ואילך סימן י"ז), דן ב"מחשבה דקדשים אם היא דבור או מחשבה בעלמא". וציין לספרו "דברי חכמים" סי' מ"א.

(85) ושם: לתוס' ב"מ (דף מג, ב) כל מחשבה בין להכשיר או לפסול הקרבן צריך שיאמר כן בפירוש. אמנם לרש"י (קדושין מב, ב ד"ה לחייב) רק בשליחות יד הוה מחשבה כדיבור, וכן כתב רש"י (פסחים דף סג, א ד"ה והכא) דבמחשבה דקדשים צריך דיבור ממש, אולם תוס' (חולין דף לט א ד"ה אלא) נראה שמסתפקין אם צריך דיבור במחשבה וקדשים וכו'.

- מכתב ד -

ב"ה, ג' טבת, תשי"ב

הרב הגאון וו"ח אי"א נו"מ חו"ב וכו' מהור"מ שי' ראזען

שלום וברכה!

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א הנני בזה לאשר בתודה רבה קבלתו את ספרו נור הקדש על מס' תמיד. ובטח ישלח לספרית כ"ק אדמו"ר שליט"א גם שאר חיבוריו ות"ח מראש.

ומוסג"פ רשימת הערות של כ"ק אדמו"ר שליט"א על איזה ענינים בספרו הנ"ל.

. . . ומש"כ בסיום העניין⁸⁶ (פו, א) שלא אמרה תורה מצוה על מה שבלב, ונפק"מ לענין קיום תשבתו דחמץ אם מקיימים המצוה ע"י מחשבה שבלב – הוא תמוה, כי כמה מצות בדברים שבלב: ליחדו, לאהבו, ליראו וכו'⁸⁷. ויעויין ג"כ רמב"ם הל' מעה"ק (פי"ד הי"ב)⁸⁸ דמוכח שהבהמה מתקדשת ע"י מחשבתו (ולא רק שעל האדם חל חיוב לקדש הבהמה בפיו ולהביאה נדבה). ודלא כרש"י ותוס' וכו' רפ"ב דמעילה שכתבו "משהוקדשה בפה"⁸⁹.

ועייג"כ שער המלך תרומות פ"ד הט"ז⁹⁰, ואכ"מ.

86) ושם: נמצא דלשיטת הרמב"ם והסמ"ג עיקר המצוה דתשובה היינו מלבד מה שמתחרט בלב בענין וידוי, שעל ידי הוידוי מקיים מצוה, ובלעדי הוידוי הוי רק חצי דבר, וליכא בזה קיום עשה מטעם דהוי רק דברים שבלב, ולא אמרה תורה מצוה על מה שבלב, אבל בוידוי בשפתים זהו קיום המצוה. . . ושיטת הסמ"ק שגם בתשובה גרידא איכא עשה, ע"כ סבר דיש קיום עשה גם במחשבה. ובזה יש לומר גם כן דנפ"ק לדינא לענין מצוה דתשבתו שאמרה תורה גבי חמץ, דלשיטת הרמב"ם והסמ"ג ליכא מצוה במחשבה ולא מהני ביטול בלבד, ולשיטת הסמ"ק מהני גם ביטול בלב, כיון דסבר דשייך מצות עשה גם על מחשבה. . . והיינו דכיון דלשיטת הסמ"ק גם אם התשובה בלב יש קיום מצוה, יש ללמוד דמקיימין מצוה דתשבתו בהשבתה בלב, כיון דיש קיום מצוה גם על ידי מחשבה.

87) ראה רמב"ם הל' יסודי התורה פ"א-פ"ב.

88) הובא לעיל הערה 37.

89) הובא לעיל מכתב א' הערה 3. ובמכתב ג' דלעיל כתב רבינו "צע"ק מלשון רש"י תוס' וכו' רפ"ב דמעילה שכתבו "משהוקדשה בפה".

90) הובא לעיל הערה 27.

לזכות

משפחת הנסון שיחיו

לחזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר זי"ע
ולהצלחה רבה ומופלגה בכל ענייניהם
מתוך הרחבה בגשמיות וברוחניות

לזכות

חתן בר-המצוה

הת' יוסף שיחי' קטורזה

לרגל הכנסו לעול המצות

ולזכות אחיו ואחיותיו שיחיו

לזכות

החתן הת' שלום דובער שיחי'

והכלה מרת דבורה לאה תחי'

קטורזה

יהי רצון שיהא זה הבית, בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה
כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות

נדפס על ידי ולזכות

משפחתם שיחיו

לעילוי-נשמת

ר' ישכר דב בן ר' יצחק הכהן ע"ה

נלב"ע כ"ו מנחם אב

ת.נ.צ.ב.ה.